

Milan Kundera

Visat núm. 5

(abril 2008)

por Lucie Škrdlová

Només l'autor té el dret de decidir sobre la seva obra. La seva obra no pertany ni al seu pare, ni a la seva mare, ni a la seva nació, ni a la població com a tal, només a ell mateix. Aquest és el lema de Milan Kundera envers la seva obra, una opinió que li ha creat molts enemics.

Milan Kundera va néixer l'1 d'abril de 1929 a Brno, a l'antiga Txecoslovàquia. Prové de la família del musicòleg reconegut Ludvík Kundera i és cosí de l'escriptor i traductor Ludvík Kundera. El 1952 Milan Kundera es va graduar a l'Acadèmia de Cinema, on va ensenyar després. El 1948 es va afiliar al Partit Comunista, però aviat va començar a criticar la ideologia comunista i en va ser expulsat. El 1968 Milan Kundera havia estat involucrat en la Primavera de Praga, un intent fracassat de reformar el comunisme. Per la seva crítica al règim, les seves obres van ser prohibides després del 1969; i va marxar a França el 1975. El 1979, un any després d'haver publicat a l'exili *El llibre del riure i de l'oblit*, les autoritats txecoslovaques li van treure la nacionalitat txecoslovaca i des del 1981 té la nacionalitat francesa. A França va ensenyar a la Universitat de Rennes. Des de final dels anys vuitanta escriu en francès. Actualment viu a París.

Milan Kundera va començar la seva carrera literària escrivint poesia; durant els anys cinquanta en va publicar tres reculls. És també autor d'obres de teatre i assaigs, però és conegut sobretot gràcies a les seves novel·les.

Probablement la novel·la més famosa és *La insostenible lleugeresa de ser*, potser també gràcies a una pel·lícula americana que, segons l'autor del llibre, «té molt poc a veure amb la idea de la novel·la i amb la idea dels protagonistes». Després d'aquesta experiència, Kundera va decidir no autoritzar cap més adaptació de les seves obres.

En les seves primeres novel·les Milan Kundera reflexiona sobre la situació política de l'antiga Txecoslovàquia. Després es va centrar més en els problemes de la llibertat externa i interna de l'home i de la responsabilitat.

Entre les seves novel·les més importants, destaquen: *Žert* (1965; *La broma*), *Život je jinde* (1969; *La vida és en un altre lloc*), *Kniha smíchu a zapomnění* (1978; *El llibre del riure i de l'oblit*), *Nesnesitelná lehkost bytí* (1984, 1986; *La insostenible lleugeresa de ser*), *Nesmrtelnost* (1990; *La immortalitat*), *L'Identité* (1996; *La identitat*), *L'Ignorance* (2000 en espanyol, 2003 en francès; *La ignorància*).

Kundera i traducció

Milan Kundera és conegut per la seva posició crítica envers les traduccions de les seves obres franceses al txec. Tot va començar quan es va adonar que l'antiga traducció de la seva novel·la *La broma* al francès no va ser fidel a l'original. Des de llavors està atent a la qualitat de les traduccions

de les seves obres, i és molt difícil que alguna no feta per ell mateix sigui publicada. Tanmateix hi ha crítics que diuen que en les seves traduccions els falta la distància necessària per ser una bona traducció. Per exemple, el llibre *Nechovejte se tu jako doma, příteli* (2006; *No es comporti com a casa, amic*), traducció d'alguns assaigs de *Le Rideau* i *Les testaments trahis*, va ser criticada pel traductor Robert Novotný per l'excessiva dependència de la sintaxi francesa tan diferent de la txeca.

No obstant això, Milan Kundera frena també la reedició de les seves primeres obres en txec, ho justifica amb revisions dels vells textos. Per això, les seves últimes novel·les encara esperen ser traduïdes a la seva llengua materna. Tot plegat en combinació amb el seu rebuig a aparèixer en públic (segons Milan Kundera és l'obra de l'autor que l'ha de representar i no la seva vida pública) i a concedir entrevistes fan que relació dels txecs amb l'escriptor sigui ambivalent. Per una banda, els txecs se senten molt orgullosos per ser compatriotes de Milan Kundera; per l'altra, l'acusen per haver renunciat a la seva pàtria.

Per exemple, la seva novel·la més famosa, *La insostenible lleugeresa de ser*, no va ser publicada al seu país d'origen fins al 2006. La primera vegada va ser publicada al Canadà el 1985 a 68 Publishers, editorial d'exili, fundada per Zdena Salivarová-Škvorecká i el seu marit, l'escriptor Zdeněk Škvorecký.

Tanmateix, no són només les seves obres txeques que són «víctimes» de l'actitud de l'autor envers la publicació dels seus llibres. El 2000 Milan Kundera va publicar la novel·la *La ignorància* a Espanya, després a l'Argentina, Mèxic, Itàlia, la Gran Bretanya i als Estats Units. A França no va ser editada fins al 2003.

Com a conseqüència d'aquesta actitud de Milan Kundera, a Internet va aparèixer una traducció pirata de *La identitat*, feta de l'anglès al txec. Aviat l'agència que representa Kundera va demanar que fos eliminada i ho va ser, però la traducció havia arribat a un servidor rus i sembla que la retirada, allà, serà més complicada. La traducció pirata publicada a Internet ha estat objecte de polèmica entre els advocats que defensen el dret de l'autor i els advocats que defensen el dret «de la necessitat col·lectiva de l'art».

Kundera i cinema

A part de la pel·lícula nord-americana ja esmentada, s'han realitzat tres pel·lícules txeques en els anys seixanta basades en les novel·les de Milan Kundera: *Nikdo se nebude smát* (*Ningú no es riurà*), el 1965, dirigida per Hynek Bočan; *Žert* (*La broma*), el 1968, dirigida per Jaromil Jireš; i *Já truchlivý bůh* (*Jo, déu melangiós*), el 1969, dirigida per Antonín Kachlík.